7

प्रातः भविष्यति

(लृट्लकार-प्रयोगाः त्रिषु वचनेषु प्रथमः पुरुषः)

अधुना रात्रिः अस्ति, शीघ्रैव प्रातः भविष्यति। चन्द्रः गच्छति, सूर्यः आगमिष्यति। इदानीम् अन्धकारः अस्ति, प्रकाशः भविष्यति।

इयं बालिका अस्ति,
कालान्तरे इयं महिला भविष्यति।

इयं कलिका अस्ति,
पुष्पं भविष्यति।

इयं छात्रा अस्ति,
शिक्षिका भविष्यति।

Scanned with CamScanner

व्याकरणम्

वर्तमानकाल (लट्लकार) के अभ्यास के उपरान्त भविष्यत्काल (लृट्लकार) में वाक्य-रचना का अभ्यास सरल होता है।

लृट्लकार में किसी भी मूल धातु में थोड़ा परिवर्तन करके, 'ष्यत्' लगाया जाता है। शेष सभी लट्लकार जैसा ही होता है; यथा– पठति-पठिष्यति।

काल बदलने पर भी पुरुष के कर्त्ता पूर्ववत् ही रहते हैं और क्रिया कर्त्ता के अनुसार ही प्रयोग होती है।

अभ्यासः

मुखेन

1. अधोलिखितानाम् उच्चारणं कुरुत–

(निम्नलिखित का उच्चारण कीजिए– *Pronounce the following*)–

(क) अधुना रात्रिः अस्ति, शीघ्रैव प्रातः भविष्यति।

(ख) चन्द्रः गच्छति, सूर्यः आगमिष्यति।

(ग) डेविडः अब्दुलः च धावतः, धावकौ भविष्यतः।

(घ) एते परिचारकाः सन्ति, आगामीसमये एते चिकित्सकाः भविष्यन्ति।

(ङ) यदि नीडे चटकाः सन्ति, तत्र खलु अण्डजाः भविष्यन्ति।

लेखिन्या

2. लृट्लकारस्य धातुरूपाणि लिखत–

(भविष्यत्काल के धातु-रूप लिखिए– *Write the forms of the verbs in future tense*)–

पुरुषः	धातुः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्र	भू	भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति
थ	गम्	गमिष्यति	गमिष्यतः	गमिष्यन्ति
म	पठ्	पठिष्यति	पठिष्यतः	पठिष्यन्ति
पु	हस्	हसिष्यति	हसिष्यतः	हसिन्ति
रु	धाव्	धाविष्यति	धाविष्यतः	धाविष्यन्ति
षः	लिख्	लेखिष्यति	लेखिष्यतः	लेखिष्यन्ति
	क्रीड्	क्रीडिष्यति	क्रीडिष्यतः	क्रीडिष्यन्ति

Scanned with CamScanner

3. **अधोलिखितानां हिन्द्याम् अनुवादं कुरुत–**

(निम्नलिखित का हिन्दी में अनुवाद कीजिए– *Translate the following in Hindi*)–

(क) अन्धकारः अस्ति, प्रकाशः भविष्यति।

अन्धकार है, प्रकाश होने वाला है।

(ख) बालौ स्तः, पुरुषौ भविष्यतः।

दो बालक हैं, पुरुष बन जायेंगे।

(ग) गायकाः सन्ति, कलाकाराः भविष्यन्ति।

गायक हैं, कलाकार बनेंगे।

(घ) सूतिकाः सन्ति, शाटिकाः भविष्यन्ति।

धागे हैं, साड़ी बनेंगी।

(ङ) वृक्षाः सन्ति, फलानि आगमिष्यन्ति।

वृक्ष हैं, फल आयेंगे।

4. **रिक्तस्थानेषु उचित क्रियापदानि लिखत–**

(रिक्तस्थानों में उचित क्रियापद लिखिए– *Fill in the blanks with appropriate verbs*)–

(क) कलिका अस्ति, पुष्पं भविष्यति। (भविष्यति/भविष्यतः)

(ख) दीपाः सन्ति, रात्रौ ते प्रज्वलिष्यतः। (प्रज्वलिष्यतः/प्रज्वलिष्यन्ति)

(ग) रजिया सानिया च क्रीडिष्यतः। (क्रीडिष्यतः/क्रीडिष्यति)

(घ) सर्वे छात्राः खेलिष्यन्ति। (खेलिष्यति/खेलिष्यन्ति)

(ङ) धावकौ स्तः, तौ धाविष्यतः। (धाविष्यति/धाविष्यतः)

(च) मेघाः सन्ति, वृष्टिः भविष्यन्ति। (भविष्यन्ति/भविष्यति)

व्याकरणेन

5. **लृट्लकारे अधोलिखितानि वाक्यानि परिवर्तयत–**

(भविष्यत्काल में निम्नलिखित वाक्यों को परिवर्तित कीजिए– *Change the following sentences into future tense*)–

(क) बालः क्रीडति। बालः क्रीडिष्यति।

(ख) अश्वौ धावतः। अश्वौ धाविष्यतः।

Scanned with CamScanner

(ग) बाले पठतः। — बाले पठिष्यतः।

(घ) खगाः कूजन्ति। — खगाः कूजिष्यन्ति।

(ङ) भ्रमराः भ्रमन्ति। — भ्रमराः भ्रमिष्यन्ति।

(च) पुष्पे विकसतः। — पुष्पे विकिस्यन्ति।

(छ) सा नमति। — सा नंस्यन्ति।

सृजनात्मकता

6. लट्लृट्लकारयोः क्रियापदेषु पृथक्-पृथक् कर्गद-पतंगयोः स्थापयत विविधवर्णैः च रञ्जयत–

(वर्तमान एवं भविष्यत्काल के क्रियापदों को अलग-अलग कागज की पतंगों में रखिए तथा विभिन्न रंगों से सजाइए– *Put the different forms of verbs i.e., present and future tense in different paper kites and colour them with different colours*)–

पास्यति, पठति, खादति, खेलतः, धाविष्यन्ति, कुर्मः, पठिष्यति, क्रीडन्ति, नंस्यति, लिखति, लेखिष्यन्ति, गमिष्यतः, हसति, नर्तिष्यन्ति, चलति, कूर्दति, आगमिष्यतः विकसति, कूजति, पश्यति, हसिष्यति, भविष्यति, द्रक्ष्यति, दास्यन्ति।

लट्

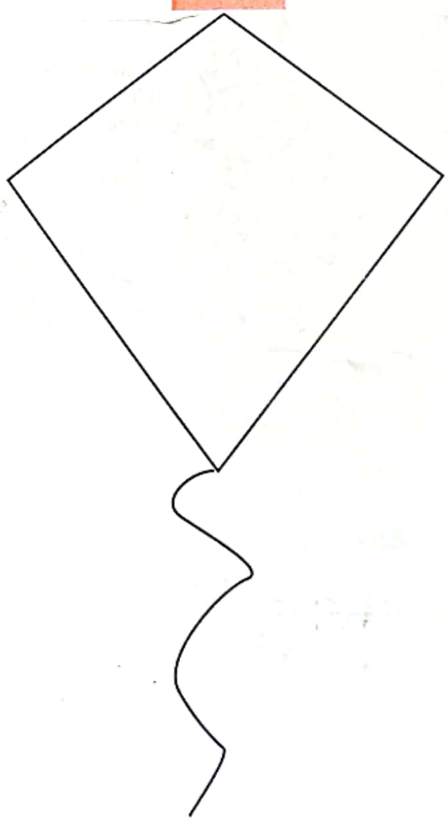

लृट्

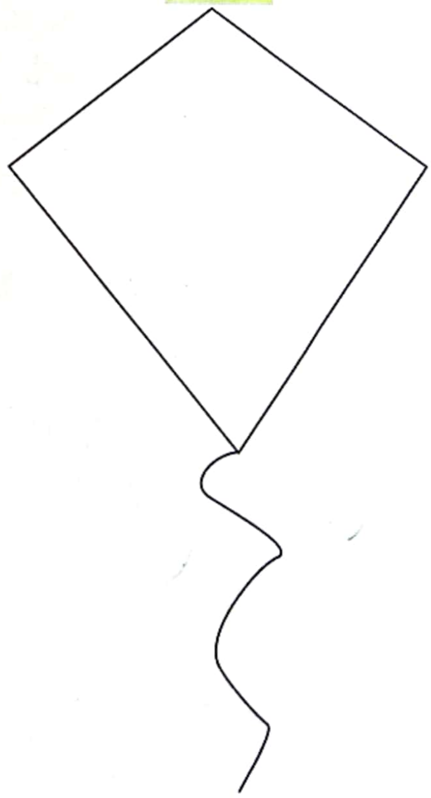

Scanned with CamScanner